

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başvuru Numarası : 2013/1845

Karar Tarihi : 7/11/2013

Başkan : Serruh KALELİ

Üyeler : Mehmet ERTEN

Zehra Ayla PERKTAŞ

Erdal TERCAN

Zühtü ARSLAN

Raportör : Özcan ÖZBEY

Başvurucular : 1) Musa ERDEM

2) Hacer ERDEM

3) Serkan ERDEM

4) Sema ERDEM

Vekilleri : Av. Berrin DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucular, yakınları olan Selin Erdem'in çalışma saatlerinde geçirmiş olduğu trafik kazası sonucu yaşamını yitirmesi üzerine, bünyesinde çalıştığı şirket ile kazaya karışan aracın bağlı olduğu firma yetkilileri hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca etkili bir soruşturma yürütülmeden "*kovuşturmaya yer olmadığı*" kararı verilmesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan yaşam hakkı ile 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/2/2013 tarihinde İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliği bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca, 17/6/2013 tarihinde başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 33. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru dilekçesindeki ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucular Musa Erdem ve Hacer Erdem'in kızızı, diğer başvuruçuların kardeşı olan Selin Erdem, prodüksiyon şirketi olan B. Limited Şirketi tarafından çekilmekte olan "Arka Sıradakiler" adlı dizi filminde sanat asistanı olarak işe girmiştir.

6. Selin Erdem, 1/5/2012 tarihinde dizi çekimine ara verildiği sırada, sigara içmek amacıyla set olarak kullanılan binaya bitişik sokaktaki kaldırımda bulunduğu esnada, film setine yemek tedarik eden A. C. adlı firmaya ait aracın çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir.

7. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca olayla ilgili olarak aynı gün başlatılan soruşturma sonucunda 4/5/2012 tarihli iddianame ile araç sürücüsü İ. F. hakkında "taksirle öldürme" suçundan açılan kamu davası üzerine, İstanbul 28. Asliye Ceza Mahkemesince 4/12/2012 tarihinde verilen kararla İ. F. 4 yıl hapis cezasına mahkum edilmiştir.

8. Diğer yandan, Selin Erdem'in çalıştığı şirket ve kazaya neden olan aracın bağlı olduğu firma sorumluları hakkında aynı Savcılıkça yürütülen soruşturmada ise, söz konusu kişilerin eylem ve davranışları ile meydana gelen ölüm olayı arasında cezai anlamda kişilere atfı kabil kasıt, kusur ve illiyet bağı bulunmadığı gerekçesi ile 8/10/2012 tarihinde "kovuşturmaya yer olmadığına" karar verilmiştir.

9. Başvurucular tarafından bu karara itiraz edilmesi üzerine, Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesince 22/11/2012 tarihinde itiraz reddedilmiş ve bu karar başvuruçulara 24/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular, 22/2/2013 tarihli dilekçeleri ile 30 gün içinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

B. İlgili Hukuk

10. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" kenar başlıklı 172. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir.

11. 26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Taksirle öldürme" kenar başlıklı 85. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 7/11/2013 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvuruçuların 22/2/2013 tarih ve 2013/1845 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

13. Başvurucular, yakınları olan kişinin iş saatleri içinde hayatını kaybettiğini, olayın bir iş kazası olarak değerlendirilmesi gerekirken Savcılıkça bu durumun göz ardı edildiğini, anılan firma sorumlularına yönelik etkili bir soruşturma yapılmayarak gerekçesiz

bir şekilde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi ve sadece araç sürücüsü hakkında dava açılmış olmasının Anayasa'nın 17. ve 36. maddelerinde tanımlanan yaşam hakkı ile hak arama hürriyetini ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Anayasa'nın 17. Maddesi Yönünden

14. Başvurucular, yakınlarının ölümüyle sonuçlanan trafik kazasında bir üçüncü kişinin kusurunun yeterince ve etkili bir şekilde soruşturulmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

15. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden kişilere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır.

16. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

17. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ...açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

18. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişiler açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle mağdur olan ölen kişilerin yakınları tarafından yapılabilecektir. Başvurucular, başvuru konusu olayda ölen kişinin anne, baba ve kardeşleridirler. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41).

19. Bütün diğer haklar için bir temel oluşturan yaşam hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmış ve bu maddede belirlenen istisnalar dışında hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemeyeceği belirtilmiştir. Devletin yaşam hakkına saygı gösterme yükümlülüğü öncelikle kamu otoritelerinin yaşam hakkına müdahale etmemelerini, yani maddede belirtilen istisnalar dışında kişilerin ölümüne neden olmalarını gerektirir. Bu, devletin yaşam hakkından kaynaklanan negatif ödevidir. Yaşam hakkına saygı, ikinci olarak devletin üçüncü kişilerden gelecek tehlikelere karşı bireylerin hayatını korumasını gerektirir. Bir kimsenin hayatına yönelik çok özel ve ciddi bir tehdidin varlığı kanıtlanmışsa, devletin bu tehdide karşı bireyin hayatını korumak için makul tedbirleri alması gerekir. Bu, yaşam hakkından kaynaklanan devletin pozitif yükümlülüğüdür. Bir ölüm meydana gelmişse, devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında ölümün nedenlerini soruşturma ve sorumluları tespit ederek cezalandırma ödevi de vardır. Bu usul yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine

getirilmemesi halinde devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığı tespit edilemez. Bu nedenle, devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini, soruşturma yükümlülüğü oluşturmaktadır (B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

20. Bireyin, bir devlet görevlisi ya da özel bir kişi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması halinde, Anayasa'nın 17. maddesi, "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında etkili resmi bir soruşturmanın yapılmasını gerektirir (B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30).

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında da belirtildiği gibi yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için, soruşturma makamlarının resen harekete geçerek ölümü aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yürütme kuralıyla çelişme riski taşır (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 57). (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, 24746/94, 4/5/2001, § 109; *Dink/Türkiye*, 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 ve 7124/09, 14/9/2010, § 78).

22. Yürütülecek ceza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de, teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için, soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmaları sağlanmalıdır (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 58. Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, 24746/94, 4/5/2001, § 109).

23. İhmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre, yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise, "*etkili bir yargısal sistem kurma*" yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 59. Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Vo/Fransa*[BD], 53924/00, 8/7/2004, § 90; *Calvelli ve Ciglio/İtalya*, 32967/96, 17/1/2002, § 51).

24. Diğer taraftan, etkili bir başvurudan söz edebilmek için, başvuru yolunun sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp, bu yolun uygulamada fiilen de etkili olması ve başvuru makamının ihlal iddiasının özünü ele alma yetkisine sahip bulunması gerekir. Başvuru yolunun bir hak ihlali iddiasını önleyebilme, devam etmekteyse sonlandırabilme veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilme ve bunun için uygun bir giderim (*tazminat*) sunabilmesi halinde ancak etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir. Yine, vuku bulmuş bir hak ihlali iddiası söz konusu olduğunda, tazminat ödenmesinin yanı sıra sorumluların ortaya çıkarılması bakımından da yeterli usuli güvencelerin sağlanması gerekir (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Ramirez Sanchez/Fransa*, 59450/2000, 4/7/2006, §§ 157, 160; *Aksoy/Türkiye*, 21987/93, 18/12/1996, § 95).

25. Somut olayda başvurucular, yürütülen soruşturmanın yetersiz olduğunu, sadece kazaya karışan araç sürücüsü hakkında dava açıldığını, oysa olayın trafik kazası

kapsamında değil iş kazası kapsamında değerlendirilerek, ölenin bağlı olduğu şirket ile aracın ait olduğu firma sorumluları hakkında da ceza davası açılması gerektiğini, ancak Savcılıkça taleplerinin dikkate alınmadığını iddia etmişlerdir.

26. Bireylerin cezai sorumluluklarının kapsamının belirlenmesine yönelik hukuki sorunların incelenmesi kural olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi kapsamında olmayıp, suçluların tespiti ve cezalandırılması derece mahkemelerin görev ve yetkisindedir. Ancak yukarıda belirtilen yaşam hakkına yönelik müdahaleleri soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği Mahkemece incelenmelidir.

27. Savcılığın sonuç kararı bu açıdan değerlendirildiğinde; ölenin dizi çekimi sırasında verilen ara esnasında sigara içmek amacıyla set olarak kullanılan bina önündeki sokağa çıktığı, kaldırımında bulunduğu sırada film setine yemek tedarik eden aracın kendisine çarpması sonucu hayatını kaybettiği, başvuruçuların iddiaları kapsamında “*taksirle öldürme*” suçundan dolayı soruşturmanın derhal başlatıldığı, kazaya sebebiyet veren araç sürücüsü hakkında davanın açıldığı ve yargılama sonucunda mahkûm edildiği, öte yandan anılan firma yetkililerinin eylem ve davranışları ile meydana gelen ölüm olayı arasında cezai anlamda bu kişilere atfı kabil kasıt, kusur ve illiyet bağı tespit edilememesi gerekçesiyle haklarında “*kovuşturmaya yer olmadığına*” karar verildiği, bu bağlamda gerekli delillerin toplanarak soruşturmanın makul sürede tamamlandığı ve başvuruçuların soruşturmaya etkin bir şekilde katıldıkları görülmüştür.

28. Diğer taraftan, haklarında etkili bir şekilde soruşturma yapılan kişilerle ilgili mutlaka dava açılması ya da açılmışsa cezalandırılması gerektiği yönündeki bir beklenti korunması gerekli olan bir hak değildir. Ayrıca, her ne kadar söz konusu şirket temsilcilerinin cezai sorumlulukları tespit edilmemiş ise de, anılan şirketler aleyhine iş hukukuna dayalı olarak tazminat davası açılmasına hukuken bir engel de bulunmamaktadır. Nitekim AİHM de, yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise, “etkili bir yargısal sistem” oluşturma şeklindeki pozitif yükümlülüğün her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmediği ve mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olmasının yeterli olabileceği sonucuna varmıştır (bkz. § 24).

29. Buna göre başvuru dosyasında oluşa ilişkin belge ve bilgiler dikkate alındığında, sorumluların tespitine yönelik soruşturmanın yetersiz olduğundan ve kararın somut kanıtlarla çelişecek biçimde ve açıkça hukuka aykırılık oluşturacak şekilde gerekçesiz ve keyfi verildiğinden söz edilemeyeceği gibi, bu konuda ihmali bir davranış veya yetkililere yüklenebilecek bir eksikliğin de saptanmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, kişinin yaşam hakkının korunması kapsamında yürütülen cezai soruşturmanın etkisiz olduğuna ilişkin bir sonuca varılmasını gerektirecek bir husus tespit edilememiştir.

30. Açıklanan gerekçelerle, Cumhuriyet Savcılığınca yürütülen soruşturma sonucunda verilen karar nedeniyle başvuruçuların yaşam hakkına yönelik bir ihlal açıkça tespit edilmediğinden, başvurunun “*açıkça dayanaktan yoksun olması*” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Anayasa'nın 36. Maddesi Yönünden

31. Başvuruçular, şikâyetlerinde belirttikleri firma sorumlularına yönelik olarak Savcılıkça dava açılmayarak, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi ve iddialarının bir yargı yeri önünde dinlenilmemesi suretiyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

32. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre (§ 15), Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için, kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle, Anayasa ve AİHS’nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

33. Anayasa’nın “*Hak arama hürriyeti*” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

34. AİHS’nin “*Adil yargılanma hakkı*” kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

“1. Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. ...”

35. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa’da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin, Sözleşme’nin “*Adil yargılanma hakkı*” kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

36. Sözleşme’nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin “*medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların*” ve bir “*suç isnadının*” esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Bu ifadeden, hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvurucağın ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucağın yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır (B. No: 2012/917, 16/4/2013, § 21).

37. AİHM içtihatlarına göre, bir ceza davasında üçüncü kişilerin suçlanması veya cezalandırılmasını talep eden mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler, Sözleşme’nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır. Bu kuralın istisnaları, ceza davasında medeni hak talebine imkân veren bir sistemin benimsenmiş veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması hâlleridir (Perez/Fransa, 47287/99, 12/2/2004, § 70).

38. 5271 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesi ile ceza muhakemesinde şahsi hak iddiasında bulunma imkânı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla başvurucağın ceza muhakemesi sürecinde medeni haklarını ileri sürme imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca somut olayda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın etkileri ceza muhakemesi süreci ile sınırlı olup, hukuk mahkemeleri açısından bağlayıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

39. Başvurucular, suç işlediğini düşündükleri bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunmuş olup, talepleri üçüncü kişilerin cezalandırılmalarıyla sınırlıdır. Başvurucular, üçüncü kişilerin fiilleri nedeniyle medeni haklarına yönelik bir müdahalenin bulunduğunu düşünüyor ve buna ilişkin zararının giderilmesini istiyorlarsa, hukuk mahkemeleri önünde dava açma imkânları vardır.

40. Sonuç itibarıyla, başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddialarının konusu, Anayasa'da güvence altına alınmış ve AİHS kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kalmaktadır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da “*konu bakımından yetkisizlik*” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

A. Açıklanan nedenlerle;

1. Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaların “*açıkça dayanaktan yoksun olması*”,

2. Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise “*konu bakımından yetkisizlik*”,

nedenleriyle **KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,**

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına,

7/11/2013 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

Başkan
Serruh KALELİ

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Zühtü ARSLAN